

UDC 08
LBC 94

Editor: Shibaev Alexander Grigoryevich, *Doctor of Technical Sciences, Professor, Academician*
Scientific Secretary: Kuprienko Sergey, *PhD in Technical Sciences*

Editorial board: More than 200 doctors of science. Full list on page:
<https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/about/editorialTeam>

Expert-Peer Review Board of the journal: Full list on page:
<https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/expertteam>

The International Scientific Periodical Journal "SWorldJournal" has gained considerable recognition among domestic and foreign researchers and scholars. Today, the journal publishes authors from from different countries.

Journal Established in 2018. Periodicity of publication: twice a year

The journal activity is driven by the following objectives:

- Broadcasting young researchers and scholars outcomes to wide scientific audience
- Fostering knowledge exchange in scientific community
- Promotion of the unification in scientific approach
- Creation of basis for innovation and new scientific approaches as well as discoveries in unknown domains

The journal purposefully acquaints the reader with the original research of authors in various fields of science, the best examples of scientific journalism.

Publications of the journal are intended for a wide readership - all those who love science. The materials published in the journal reflect current problems and affect the interests of the entire public.

Each article in the journal includes general information in English.

The journal is registered in the INDEXCOPERNICUS, GoogleScholar.

UDC 08
LBC 94
DOI: 10.30888/2663-5712.2023-19-04

Published by:
SWorld &
D.A. Tsenov Academy of Economics
Svishtov, Bulgaria
e-mail: editor@sworldjournal.com

Copyright
© Authors, scientific texts 2023

УДК 378.011.3-057.175:784]:159.955.4

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF SELF-REFLECTION OF FUTURE VOCAL TEACHERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ САМОРЕФЛЕКСІЇ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВОКАЛУ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Merezhko Y.V. /Мережко Ю.В.

s.p.s., as.prof. / к.п.н., доц.

Department of Academic and Pop Vocal

Faculty of Musical Art and Choreography

Borys Grinchenko Kyiv University

кафедра академічного та естрадного вокалу

Факультет музичного мистецтва і хореографії

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Gmyrina S.V. / Гмиріна С.В.

senior lecturer. / ст.викладачка

Department of Academic and Pop Vocal

Faculty of Musical Art and Choreography

Borys Grinchenko Kyiv University

кафедра академічного та естрадного вокалу

Факультет музичного мистецтва і хореографії

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Анотація. У матеріалах тез надані визначення таким науковим поняттям як: «рефлексія», «рефлексивна діяльність», «психолого-педагогічна підготовка». У тезах авторами запропоновані педагогічні умови формування саморефлексії у майбутніх викладачів вокалу в процесі фахової підготовки.

Ключові слова: педагогічні умови, саморефлексія, професійна та фахова підготовка, майбутні викладачі вокалу.

Підготовка професіоналів для всіх сфер людської діяльності в сьогоденній соціокультурній ситуації є особливо пріоритетною стратегією розвитку та становлення сучасної української держави. Визнання провідної ролі викладача в реформуванні системи національної освіти зумовило необхідність принципового переосмислення цілей, завдань, змісту педагогічної діяльності та сутності процесу підготовки фахівця нового покоління. Без зміни установок мислення педагога та способу виконання ним професійно-педагогічної діяльності не може здійснюватися оновлення системи освіти та удосконалення її структурних компонентів. Сучасний етап розвитку національної освіти потребує від викладача особливого способу життєдіяльності, який він має реалізувати через свою професійну діяльність.

Соціальна потреба в педагогах-професіоналах, необхідність розробки моделі нової педагогічної освіти репрезентовано низкою психолого-педагогічних досліджень. Вивченням психологічних аспектів педагогічної праці

та створенням професіограми викладача займалися такі науковці як: Н.В. Кузьміна, Д.Ф. Николенко, В.О. Сластьонін, Б.Д. Федоришин, О.І. Щербаков та інші. Визначенням структури, змісту, оптимальних форм та методів підготовки майбутнього вчителя присвячені праці О.О. Абдуліна, Л.М. Проколієнко, В.А. Семіченко, О.В. Скрипченко, Т.С. Яценко та інших. Розробка дієвих методик, які забезпечували б розвиток педагогічних здібностей, формування професійно-значущих якостей особистості, її педагогічних умінь цікавила Ф.І. Гоноболіна, Л.В. Долинську, А.Й. Капську, Л.Ф. Спірін тощо.

Однак, суть професійної підготовки майбутніх викладачів вокалу у вищій школі, її структура, шляхи формування педагогічної рефлексії у них детально не розглядаються в сучасній науці.

Гуманістична спрямованість освіти значною мірою визначається тим, що закладає в особистість механізм саморозвитку, саморегуляції задля здійснення ефективної життєдіяльності в сучасному соціумі. Для цього необхідно допомогти людині стати суб'єктом діяльності, передусім, через виховання в неї рефлексивних умінь. Труднощі рефлексивного характеру доволі часто виникають у студентів при здійсненні навчальної діяльності. Відсутність самопізнання, вмінь аналізувати власні думки, неупереджено оцінювати свої можливості негативно впливають на процес навчання.

Поняття рефлексії необхідно розглядати в контексті педагогічного мислення. Знання і рефлексія – це не протиріччя, а елементи, які взаємно доповнюють один одного в єдиному процесі. Разом вони здатні сформувати дійсно компетентного професіонала. Рефлексія виступає процесом осмислення особистісних змістів, який призводить до їх поступових змін і породжує новоутворення особистості. Успішність професійного розвитку зумовлюється особистим зростанням, яке визначається глибиною і якістю самопізнання і саморозуміння, що значною мірою залежать від рефлексивного переосмислення себе.

У процесі розвитку особистісної рефлексії людина формує «Я – концепцію», здійснює активне осмислення і переосмислення змісту індивідуальної свідомості, діяльності, спілкування. Деякою мірою, моментом, що ініціює особистісну рефлексію, є конфліктність ситуації, яка виражається в наявності суб'єктивного протиріччя між формами поведінки об'єкта як особистості та реальними вимогами, що пред'являються до неї конкретною ситуацією. Рефлексія є закономірною, структурно організованою і внутрішньо цілісною

системою.

Однією з основних ознак рефлексії майбутнього викладача вокалу є орієнтація на навчальну діяльність. Її доцільно розглядати як спрямованість мислення студента на самого себе, на власні процеси засвоєння спеціального та професійного досвіду, на усвідомлення структури навчальної діяльності та на результати. Якщо рефлексія – це ланцюжок внутрішніх сумнівів, міркувань із собою, покликаних життєвими питаннями, здивуваннями, труднощами, пошуками варіантів доповіді на нові питання, то рефлексія навчальної діяльності – це також внутрішня робота: віднесення себе, можливостей свого «Я» з тим, чого вимагає навчальна діяльність, у тому числі – існуючими про неї уявленнями.

Навчальна діяльність майбутнього викладача-музиканта неможлива без рефлексії – тобто пошуку, самооцінки, роздумів про ясний, реальний та уявний, досвід навчання. Рефлексія майбутнього викладача вокалу як специфічна властивість особистості, створює основу для наповнення фахових дій ціннісним прагненням і здатністю до творчого пізнання і перетворення музично-педагогічної діяльності. При цьому суб'єктивно-особистісний аспект діяльності майбутнього фахівця й аспект рефлексивних процесів у музично-педагогічній роботі студента відповідає її емоційно-художній, естетично-образній сутності. Адже рефлексія – це механізм, завдяки якому майбутній викладач вокалу знаходить шляхи самоорганізації. Чим більш розвинені рефлексивні здібності, тим більше створюється моделей рефлексії, тим більше можливостей розвитку і саморозвитку знаходить майбутній педагог.

Рефлексивна діяльність розуміється як показник особистих та професійних цінностей та змістів, проявляє індивідуальний досвід вивчення змісту професійної сфери та систему способів самоаналізу, самоконтролю, самооцінки, свободи вибору засобів досягнення результатів. Вона включає обмін рефлексивним досвідом викладача та студента, прийняття протилежних точок зору в суперечливих ситуаціях, пошук джерел нового знання, необхідного для вирішення ситуації, розкриває професійно-особистісні якості суб'єктів рефлексії.

Психолого-педагогічну підготовку як складову фахової та професійної підготовки майбутніх викладачів вокалу доцільно розглядати як процес формування позитивного ставлення до музичного пізнання, накопичення психолого-педагогічних та методичних знань, а також всебічного розвитку

рефлексії, необхідної для здійснення цієї діяльності. Суттєвим внеском в розвиток досліджень рефлексії в галузі музично-педагогічної підготовки фахівців стали дослідження з психології творчості (Л. Виготський, О. Леонт'єв, Б. Теплов), з музичної педагогіки (Б. Асаф'єв, Л. Баранбойм, В. Медушевський), з теорії музичного виконавства (М. Давидов, Г. Нейгауз).

Вокально-виконавська діяльність – це творчий процес, який полягає у розкритті художньо-тематичного змісту мистецького твору засобами музичної виразності. Викладач вокалу уособлює виконавське мистецтво й виконує відповідальну роль у розповсюдженні музики в аудиторії, тому володіння виконавською культурою набуває особливого сенсу. Виконавська діяльність майбутнього викладача вокалу передбачає його різнобічну освіченість, наявність виконавської культури, професійну компетентність, багатство емоційного світу, тому що без розвинутої здатності сприймати та співпереживати він не зможе впливати на духовний світ і сферу почуттів своїх студентів. Творчі здібності майбутнього викладача вокалу можна розглядати як здатність до творчого спілкування з мистецтвом, суб'єктивне бачення світу та до рефлексивного його осягнення.

Таким чином, рефлексія майбутніх викладачів вокалу до продуктивної діяльності у процесі фахової підготовки проявляється, в першу чергу, в розумінні навчального матеріалу, а конкретніше, художньо-образного змісту музичного твору. По-друге, для правильної організації навчальної діяльності необхідно, щоб у майбутніх викладачів сформувалась адекватна мета музично-педагогічної діяльності (цілепокладання). По-третє, для успішної реалізації навчальної діяльності майбутнім педагогам потрібно володіти прийомами управління цією діяльністю, самоконтролем, саморегуляцією, неможливо без аналізу закономірностей самостійної діяльності. По-четверте, навчальна діяльність передбачає, що студент для того, щоб оволодіти необхідними вокальними навичками, буде розв'язувати різного виду проблемно-пошукові завдання та практичні проблеми. Розв'язання практичних завдань – ще один важливий прояв мистецької рефлексії в освітньому процесі.

Впровадження інтерактивних педагогічних технологій в практику музичного навчання у вищій школі вимагає від майбутніх викладачів вокалу спеціальних знань та умінь. У результаті тривалого наукового дослідження проблеми підготовки майбутніх педагогів до використання інтерактивних педагогічних технологій виявлено, що ефективність реалізації інтерактивного

навчання залежить від рівнів сформованості у педагога прогностичної, комунікативно-рефлексивної компетентності та креативно-активної педагогічної майстерності.

Однією з необхідних умов професійної підготовки майбутніх викладачів вокалу до використання педагогічних технологій є *збагачення та вдосконалення змістового наповнення психолого-педагогічних мистецьких дисциплін* щодо формування у студентів інтерактивно-рефлексивних умінь, а також, наприклад, реалізація курсу «Інтерактивно-рефлексивний підхід у педагогічній діяльності майбутнього педагога-музиканта». При цьому загальним є забезпечення практико-орієнтованого підходу в навчанні студентів, який полягає у застосуванні педагогічних форм і методів інтерактивно-рефлексивного спрямування: ділових ігор, тренінгів, моделювання педагогічних ситуацій, педагогічного консультування, а також інтерактивних педагогічних технологій.

У мистецькій педагогіці доцільно вбачати орієнтацію на суб'єкт навчання, тобто у центр навчання ставити особистість, її мотиви, інтереси, потреби, бажання, наміри. Сьогодні особливого значення набуває не передача готової інформації, а *активізація самостійності навчання суб'єкта, його здатності осмислювати, запам'ятовувати та відтворювати набуті знання*. Модель розвитку особистісної рефлексії студентів вищих закладів освіти мистецького спрямування складається із зовнішньої та внутрішньої структури рефлексії, аспектів її реалізації, рівнів і умов розвитку.

Практична реалізація мети формування рефлексії у майбутніх викладачів вокалу ґрунтувалася на загальних принципах мистецької освіти, а саме: гуманізації, культуровідповідності, природовідповідності, особистісної зорієнтованості, діалогічності, єдності теорії і практики, цілісності та комплексності творчого розвитку особистості. Досягнення мети педагогічної роботи, реалізація означених принципів передбачає створення та використання належних обставин мистецького навчання, які б забезпечували можливість досягнення його результативності.

Вокальні дисципліни, є найбільш значущою частиною всієї системи фахової підготовки студентів до майбутньої музично-естетичної роботи з учнями. Загальновідомо, що педагоги-музиканти повинні мати добре поставлений голос, уміти продемонструвати, як треба правильно і виразно співати. Ці завдання вирішуються у процесі занять з постановки голосу або вокального класу, сольного співу. Професійне спрямування викладання вокалу потребує також

урахування значного вокального навантаження, яке педагог вищої школи має у повсякденній роботі. Слід зауважити, що заняття з постановки голосу сприяють формуванню у студентів елементів педагогічної майстерності, це пов'язано насамперед з тим, що техніка і культура мовлення становить собою сукупність прийомів фонаційного (мовленнєвого) дихання, голосоутворення, дикції, а також темпоритму, що дозволяє з максимальною ефективністю здійснювати мовленнєвий вплив на слухачів.

Музично-педагогічна діяльність викладача вокалу повинна супроводжуватись розповіддю. Для того, щоб виконання або сприйняття музичного твору було зрозуміле студентам, стимулювало виникнення образних асоціацій, сприяло логічному осмисленню прослуханого або виконаного твору, необхідно підвести учнів або студентів до активного переживання музичних творів, навчити «жити в музиці». Саме виконанню цього завдання і слугує емоційний словесний коментар вокальних творів викладачем вокалу, у якому має відбиватись його прагнення прищепити учням (студентам) любов до музики, бажання навчити її розуміти.

Для того, щоб уміти артистично охарактеризувати музику і, разом з тим, вільно ілюструвати свої думки музичними прикладами, викладач повинен систематично підвищувати рівень своїх методичних знань та професійну майстерність, виховувати в собі культуру мовлення і артистизм. Враховуючи можливість формування елементів педагогічної майстерності майбутніх викладачів вокалу, на заняттях з постановки голосу або сольного співу особливу увагу слід звернути на мовленнєву техніку та голосоутворення як невід'ємні компоненти всієї музично-педагогічної діяльності. Суттєвим елементом мовленнєвої і вокальної техніки майбутніх викладачів вокалу є дикція, яка сприяє вірному сприйняттю мови вокального твору, що виконується. Вона вносить ясність та чіткість у вимовлення звуків, складів і слів.

Музична комунікація є складною системою, в якій можна виокремити такі основні цикли: музична творчість, як фахова діяльність, в процесі якої уява переробляє життєві враження, що перетворюються у музичний матеріал; музичний твір, як специфічний продукт фахової діяльності, суб'єктивований у процесі творчості; музичне виконання, як співтворчість композитора й виконавця; та музичне сприйняття, як художньо-комунікативна взаємодія.

Отже, музичне виконання є комунікацією між слухачами, виконавцем-інтерпретатором та музичним твором. У процесі музично-педагогічної

комунікації, поряд зі студентом та педагогом, третім суб'єктом спілкування виступає мистецтво. Наблизити мистецтво до кожного студента, допомогти йому, його зрозуміти педагог може за умов створення духовного контакту; з музикою (музичним твором), з кожним студентом окремо. Адже музика займає особливе місце серед інших видів мистецтва завдяки незвичності, унікальності та високому ступеню інтегрованості й абстрактності музичної мови. Можливість виокремлення музики в якості суб'єкта та об'єкта комунікації пов'язана з тим, що у музичному творі відбираються, спресовуються, переробляються та упорядковуються різні фази життєвих емоцій.

Музично-педагогічна комунікація має підпорядковуватися законам художньої логіки та бути спрямованою на створення атмосфери емоційного переживання твору. Тому *забезпечення ефективності комунікативних зв'язків між педагогом та студентами, вчителем та учнями* – є метою формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів вокалу, сприяє досягненню цілей та завдань музично-естетичного виховання студентів вищих навчальних закладів на засадах особистісно-орієнтованої педагогіки.

Головною складовою фахової підготовки майбутніх викладачів вокалу є здатність грамотно співати, володіти вокальними навичками, які забезпечують необхідність співати соло та у хорі, співати упродовж навчання з музично-теоретичних дисциплін та у процесі опанування практичними виконавськими навичками.

Отже, підсумовуючи вищевикладене можна зробити наступний висновок, що окреслені педагогічні умови у процесі впровадження їх в освітній процес вищих навчальних закладів мистецького спрямування ефективним чином вплинуть на формування саморефлексії майбутніх викладачів вокалу.

Література:

1. Герасимова, О. І. Рефлексивні уміння як форма теоретичної діяльності майбутнього вчителя, спрямованої на самопізнання. Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць / гол. ред. проф. В. К. Буряк. – Кривий Ріг : КДПУ, 2011. – Вип. 33. – С. 48 – 53.

2. Проворова, Є. М. Методичні засади формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Проворова Євгенія Михалівна. – Київ, 2008. – 214 с.

Abstract. Definitions of such scientific concepts as: «reflection», «reflective activity», «psychological and pedagogical training» are given in theses materials. In theses, the authors proposed pedagogical conditions for the formation of self-reflection among future vocal teachers in the process of professional training.

Key words: pedagogical conditions, self-reflection, professional and professional training, future vocal teachers.

- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/issue2023-19> 42
POSSIBILITIES OF APPLICATION OF THE PERSON-CENTERED
APPROACH IN THE TRAINING OF TEACHERS IN OUT-OF-SCHOOL
EDUCATION INSTITUTIONS
Lebedyk L.V.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/issue2023-19> 52
THE ESSENCE OF MUSIC EDUCATION FOR PRIMARY SCHOOL
STUDENTS
Lynenko V.A., Tereshchenko S.V.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/issue2023-19> 57
FEATURES OF PREPARATION OF VOCAL STUDENTS FOR
STAGE PERFORMANCE
Malakhova A.A. , Tereshchenko S.V.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/issue2023-19> 62
PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF
SELF-REFLECTION OF FUTURE VOCAL TEACHERS IN
THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING
Merezhko Y.V. , Gmyrina S.V.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/issue2023-19> 70
METHODICAL ASPECTS OF THE FORMATION OF CONDUCTING
AND PEDAGOGICAL SKILL IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL
TRAINING OF AN ART TEACHER.
Merzheva L.F.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/issue2023-19> 75
FEATURES OF EDUCATIONAL INTEGRATION IN THE CONDITIONS
OF MARITAL STATE AND FORCED RESETTLEMENT ABROAD
Miteva A.M.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/issue2023-19> 79
PHENOMENON OF ARTISTIC COMPETENCE OF FUTURE
MUSIC TEACHERS
Nikolenko I., Tereshchenko S.V.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/issue2023-19> 84
PHENOMENON OF ART SELF-EXPRESSION OF STUDENTS
IN ART LESSONS
Nurlayeva E. L. , Tereshchenko S.V.
- <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/issue2023-19> 89
PECULIARITIES OF VOCAL SOUND PRODUCTION SKILLS
IN SECONDARY SCHOOL STUDENTS
IN SPECIALIZED ART EDUCATION INSTITUTIONS
Parnak I.P., Sopina L.G.